

פרק 18 – אישור: משרד החוץ של ארה"ב

פחות משישה חודשים לאחר שחרור הקלטות של NSA, פירסם משרד החוץ של ארה"ב את כרך 19 של "יחסי החוץ של ארצות הברית", שבו נחשפו המסמכים האמריקניים המשמעותיים הידועים האחרונים בפרשת "ליברטי". סיכום נפרד של משרד החוץ את הכרך מציג את התפתחות עמדת ארצות הברית, מהזעם הראשוני ועד למסקנה הסופית כי האסון היה בטעות.

ב-1 באוקטובר 2003 הודיע משרד החוץ על עריכת כינוס בן יומיים בנושא "ארצות הברית, המזרח התיכון והמלחמה הערבית-ישראלית ב-1967", והזמין חוקרים להגיש לכינוס זה מאמרים מקוריים בנושאים רלוונטיים, לרבות "תקרית יו.אס.אס. ליברטי" ותפקיד המודיעין.¹ הכינוס, שנפתח ב-12 בינואר 2004, התקיים באודיטוריום לוי הנדרסון במשרד החוץ וכלל 7 דיוני צוות. מחבר ספר זה, שהוזמן להשתתף בקבוצת דיון 1 – "מלחמה, מודיעין ויו.אס.אס. ליברטי" – הגיש מאמר שכתב יחד עם אל"ם ארנסט קסטל (הנספח הימי בשגרירות ארה"ב בתל אביב ב-1967) ועם ג'ון האדן (ראש תחנת CIA בתל אביב ב-1967). משרד החוץ לא פירסם בדפוס את המאמרים שהוגשו לכינוס "מסיבות תקציביות", אבל את המאמר "יו.אס.אס. ליברטי" ותפקידי המודיעין, "מאת השלושה הנ"ל ניתן לקרוא בקישור:

<http://www.thelibertyincident.com/docs/liberty-intelligence.pdf>.

חברי צוות קבוצת הדיון היו ד"ר מרק סוסר, היסטוריון משרד החוץ, ד"ר דייוויד רובארג, ממטה ההיסטוריה של CIA, וד"ר דייוויד האץ', היסטוריון הסוכנות לביטחון לאומי. הדיון ב"ליברטי" נועד להתנהל בין 1000 ו-1200, ופרסום כרך 19 של "יחסי החוץ של ארצות הברית" תוכנן ל-1200. משום כך לא ידע מחבר ספר זה בזמן הדיון האם חומרים כלשהם בכרך יסתרו את מצגת שלו או יחלקו עליה.

הכינוס כולו שודר בערוץ הטלוויזיה C-SPAN.² לאחר הרצאת פתיחה של דייוויד סטרפילד, סגן עוזר שר החוץ, לשכת ענייני המזרח התיכון, קראה הרייט שוואר, עורכת כרך 19 של "יחסי החוץ של ארצות הברית", תקציר של הכרך, שכלל את הדברים הבאים:

התקיפה על יו.אס.אס. "ליברטי"

ב-8 ביוני, ב-0803 זמן וושינגטון, תקפו מטוסים וסירות סיור ישראליות את יו.אס.אס. "ליברטי", אוניית ביון אלקטרוני, במים בינלאומיים, וגרמו נזק חמור לאוניה ונפגעים רבים. ראשי המטות המשולבים שלחו את "ליברטי" למזרח הים התיכון ב-23 במאי, לאחר שסגירת מפרץ עקבה בידי נאצר הגבירה מאוד את האפשרות של פעולות איבה באזור. "ליברטי" הגיעה למיקומה מול חוף סיני מוקדם ב-8 ביוני. בינתיים, האשמות רע"ם על השתתפות ארה"ב במבצעי האוויר של ישראל המריצו את ראשי המטות המשולבים להוציא פקודות חדשות שהורו ל"ליברטי" להישאר במרחק של לפחות 100 מייל מחופי מצרים וישראל. כתוצאה של סדרת טעויות, המסר לא הגיע מעולם לאוניה. (192,199,271) [מראי מקום למסמכים בכרך 19].³

ב-0950 ב-8 ביוני, יידע וולט רוסטאו את הנשיא כי "ליברטי" הותקפה, כי התוקף לא ידוע, וכי מטוסי סיור מהצי השישי נשלחו לאזור (למעשה, המטוסים הוזנקו עם פקודות להגן על "ליברטי" ולהשמיד את התוקפים). (205-207) לאחר כשעה הגיעה לווינגטון ידיעה, שהישראלים עדכנו את הנספח הימי של ארה"ב בתל אביב כי מטוסים וטרפדות ישראלים תקפו בטעות אוניה אמריקנית. (211) מטוסי הצי השישי הוחזרו מיד.

הנשיא ג'ונסון הורה על חקירה יסודית של עובדות התקיפה. (269-270,284) אחרי חקירה נרחבת, הסיקו סוכנות הביון המרכזית והסוכנות לביטחון לאומי, כי "אין כמעט ספק" שהיחידות הישראליות התוקפות "כשלו בזיהוי 'ליברטי' כאוניה של ארה"ב לפני התקיפה או במהלכה." וכי זיהו בטעות את האוניה כמצרית. אחר כך חזרה סוכנות הביון

המרכזית על המסקנה כי התקיפה הישראלית היתה טעות, אם כי היתה "לא נאותה והעידה על רשלנות בוטה". גם קלארק קליפורד, שבחן את הראיות לבקשת וולט רוסטאו, הסיק כי אין ראיות שהתקיפה היתה מכוונת. (284-285, 317, 373)

רק הפרשן ד"ר צ'רלס סמית מאוניברסיטת אריזונה, והמחבר ג'יימס במפורד, חלקו על מסקנות המאמר של מחבר ספר זה ועל מסקנות משרד החוץ. סמית נדרש לספר שכתב ב-1988, שם טען: "ככל הנראה תקפו הישראלים על מנת להטביע את 'ליברטי' ולמנוע מאמריקה מידע על תוכניותיהם לנוע לעבר נהר הירדן, או יותר סביר, לפעול נגד סוריה."⁴ תגובתו של מחבר ספר זה לתזה של סמית היתה, בראשונה, כי ב-8 ביוני 1967 כבר התקדמו הישראלים בגדה המערבית עד נהר הירדן. חיזוק נוסף לפקפוק בתזה זאת נמצא במברק מאת שגריר ארה"ב בישראל, וולוורת ברבור, אל שר החוץ דין ראסק, המעדכן כי ב-1130 ב-8 ביוני, אלוף אהרון יריב, ראש אגף המודיעין של צה"ל, עדכן גם את ברבור וגם את הנציג המיוחד של הנשיא, הרי מקפרסון, על ההתקפה הממשמשת ובאה על סוריה.⁵ עובדות אלה סותרות כל היגיון לעדכן את ארצות הברית בהתקפה המיועדת על סוריה ב-1130, ולאחר מכן לתקוף את יו.אס.אס. "ליברטי" ב-1400 כדי למנוע ממנה מידע על ההתקפה המתוכננת.

ג'יימס במפורד שלל את תקפות ממצאי ועדת החקירה של צי ארה"ב, שהסיקה, לפי 54 ממצאים: "1. הראיות הזמינות מעידות על כך שתקיפת 'ליברטי' ב-8 ביוני היתה למעשה מקרה של טעות בזיהוי..... 6. אין כל אינדיקציות זמינות לכך שהתקיפה יועדה נגד אוניה של ארה"ב."⁶ במפורד טען, שקלטות NSA ששוחזרו בעקבות תביעת מחבר ספר זה על פי תקנת חופש המידע (ראו פרק 16) היו שקריות, וטען בלא אישוש, כי ברשות NSA היו קלטות אחרות, שאותן לא שחררה.

1 מכתב

מכריסטופר ג' טודה

ארצות הברית, המזרח התיכון, והמלחמה הערבית-ישראלית של 1967.

משרד ההיסטוריון, משרד החוץ של ארה"ב.

12-13 בינואר 2004

משרד ההיסטוריון, משרד החוץ של ארה"ב, יארח כינוס על המשבר הערבי-ישראלי ומלחמת 1967 בתוך ההקשר הרחב יותר של יחסי ארה"ב עם המזרח התיכון במשך ממשל ג'ונסון. הכינוס ייערך בין 12 ו-13 בינואר 2004 בווינגטון הבירה, במקביל לפירסום כרך 19 של הסדרה ההיסטורית של משרד החוץ, "יחסי חוץ של ארצות הברית, המשבר הערבי-ישראלי ומלחמת 1967". הכרך מכסה את התקופה ממאי 1967, כשדרש הנשיא נאצר את הוצאת כוח החרום של האו"ם, עד נובמבר 1967, כשאושרה החלטה 242 באו"ם. משרד ההיסטוריון מזמין הצעות למאמרים מקוריים בנושאים המתייחסים למשברים האזוריים לפני המלחמה, המלחמה עצמה, וההשלכות המיידיות של אחר המלחמה. על ההצעות בכתב להתמקד בתקופה המדוברת. נושאים אפשריים כוללים:

יסודות מלחמת 1967 (לדוגמה החלטות צבאיות ואסטרטגיות, מדינות ערב ומנהיגים, ישראל, ארצות הברית, וברית המועצות)

הדיפלומטיה האמריקנית עד למלחמה ובמהלכה

תקרית יו.אס.אס. "ליברטי" ותפקיד המודיעין

ההשלכות המיידיות של המשבר והמלחמה (לדוגמה על נאט"ו, אמברגו הנפט הראשון, מאזן הכוחות האזורי)

הפרעות כלכליות אזוריות ובינלאומיות (דוגמה: סגירת תעלת סואץ)

השקפת ארה"ב על הבעיות של לאחר המלחמה (דוגמה: פלסטין, הפליטים)

החלטה 242 של האו"ם

סוגיות אחרות מיד בתום המלחמה

יש להגיש הצעות בכתב (תמצית וק"ח), עדיף באי-מייל או בפקס, עד 20 באוקטובר 2003 אל:

לורי ווסט ון הוק

מתאמת הכינוס

² . C-SPAN ID:179892 - 01/12/2004

³ U.S. Department of State, *Foreign Relations, 1964-1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967*. Summary released by the office of the historian, January 12, 2004, paragraphs 13-15.

ראו: www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xix/28165.htm

⁴ .., Dr. Charles Smith, *The Palestine and Arab-Israeli Conflict*, (St. Martins Press, New York, 1988)

⁵ המברק הסודי, בן 5 עמודים, הועבר לבית הלבן ב-1822 זמן ושינגטון. סיווגו הוסר ב-27 באפריל 1999. להלן החלק המשמעותי של תוכנו:

081640Z יוני 67

משגרירות ארה"ב בתל אביב

אל שר החוץ ושינגטון הבירה דחיפות.....

סודי תל אביב 4020

משותף שגרירות/משרד הנספח הצבאי

1. להלן תמצית של תדריך ראש אמ"ן של צה"ל למקפסון מהבית הלבן ב-1130 ב-8 ביוני.

2. גנרל יריב אמר, שהמשימה העיקרית של צה"ל כעת היא ניצול ההצלחה. עדיין נותרה הבעיה הסורית וייתכן שיהיה צורך להנחית על סוריה מכה כדי לקבל עוד "מרחב מחיה"....

12.... יריב אמר, שעדיין אין פעולות קרקעיות בסוריה, "למרבה הצער"....

ברבור

⁶ דוח ועדת החקירה של צי ארה"ב, מציאות עובדות, ע' 161 בעמוד המקורי (ע' 266 בעמוד AJC ו-JAG). התרשומת עומדה מחדש על ידי הפרקליט הימי הראשי (JAG) כדי לכלול מסמכים נוספים ואישורים וגם עומדה מחדש על ידי מחבר ספר זה (AJC). באינטרנט יש לדפים 3 מספרי עימוד. מספרי JAG ו-AJC הם במהותם אותו דבר.